

APKOPOJUMS

Vidzemes plānošanas reģiona politikas plānošanas dokumentu apkopojums sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu cilvēkiem ar invaliditāti jomā.

Projekta „Biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” administratīvās kapacitātes stiprināšana līdzdalības veicināšanai lēmumu pieņemšanā sociālās iekļaušanas jomā”. (Līguma identif. nr. 1DP/1.5.2.2.2./10/APIA/SIF/021/18)
ietvaros

Autors : Oļegs Zubkovs

Rīgā, 2010.g. novembrī

„Šis „APKOPOJUMS. Vidzemes plānošanas reģiona politikas plānošanas dokumentu apkopojums sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu cilvēkiem ar invaliditāti jomā.” ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par materiāla „APKOPOJUMS. Vidzemes plānošanas reģiona politikas plānošanas dokumentu apkopojums sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu cilvēkiem ar invaliditāti jomā.” saturu atbild biedrība „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi”.

93% no Projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību. Apakšaktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

EIROPAS SAVIENĪBA

Latvijas Kustība
par neatkarīgu dzīvi

Ievads

Vidzemes plānošanas reģionā pastāv divi dokumenti, kuros ir ietverti sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu attīstība:

- „Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma (2007.-2013.) I un II daļa”
http://www.vidzeme.lv/lv/alternativo_socialo_pakalpojumu_attistibas_programma/
- „Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programma (2010. – 2017.)”
http://www.vidzeme.lv/lv/attistibas_programma1/

Apkopojuma uzdevumi:

- Mērķa grupas situācijas raksturojums un vajadzību analīze;
- Invaliditātes veidu pārskatāmība un uzskaitē;
- Esošie pakalpojumi un plānotie pakalpojumi.

Apkopojumā lietotie saīsinājumi:

- ASP – „Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programma (2010. – 2017.)”
- RAP_I – „Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma (2007.-2013.) I daļa
- RAP_II – „Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma (2007.-2013.) II daļa

Apkopojums

1. Mērķa grupas situācijas raksturojums un vajadzību analīze

Pēc sociālo dienestu datiem Vidzemes reģionā 2009.gadā bija 1723 cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem, bet šī informācija nav precīza, jo sešu novadu (Beverīnas, Amatas, Līgatnes, Burtnieku, Strenču un Rūjienas) sociālie dienesti nav snieguši informāciju. Sociālo dienestu uzskaitē ir tikai tie cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem, kuri ir saņēmuši palīdzību pašvaldībās. Cilvēku ar funkcionālajiem traucējumiem ģimenes locekļi 2009.gadā bija 1737. (ASP 36.lpp)

Savukārt LM SPSPD Sociālās palīdzības un sistēmas monitoringa nodaļas npublicētie dati, kas ir pieejami Vidzemes reģiona alternatīvo pakalpojumu attīstības programmas 1.pielik. 2.5.tab., liecina, ka 2009. gadā Vidzemē bija 1531 cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem. Jāpiebilst, ka LM SPSPD dati atspoguļo tikai tos cilvēkus ar invaliditāti, kuri ir saņēmuši sociālos pabalstus un dzīvo ģimenēs, bet salīdzinājumā ar novadu sociālo dienesta aptaujas datiem, tajā ir dati par visiem novadiem Vidzemē. (ASP 1.pielik. 15.lpp)

2009. gadā ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās bija 1061 pieaugušo personu ar invaliditāti (ASP 1.pielik. 3.3.3. tab. 45.lpp). Līdz 2008. gadam bērnu ilgstošās sociālās un sociālās rehabilitācijas institūcijās dzīvoja 22 „ar garīgā rakstura traucējumiem” un 12 bērni invalīdi (ASP 1.pielik. 3.2.3.tab. 36.lpp)

Pēc Veselības darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijas 2008. gada pārskata datiem, Vidzemes reģionā pirmreizējā invaliditāti piešķirta 1375 pieaugušajiem un 89 bērniem. Valstī kopumā pirmreizējā invaliditāte piešķirta 11900 cilvēkiem pēc 16 gadiem un 927 bērniem līdz 16 gadiem. Nav ziņu, cik cilvēkiem Vidzemes reģionā ir piešķirta atkārtota invaliditāte, bet valstī kopumā tas bija 25461 cilvēkiem virs 16 gadu vecuma un 1954 bērniem līdz 16 gadu vecumam. (ASP 37.lpp)

Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programmas (I) SWID analīzē (stiprās un vājās puses, iespējas un draudi), kā reģiona vājās puses, tiek minētas: *Novecojusi sociālo, veselības aizsardzības, izglītības un kultūras iestāžu un sporta objektu materiālā bāze, infrastruktūra.* (RAP_I 75.lpp) Svarīgākās problēmas sociālajās palīdzības un veselības aprūpes jomā ir: *Atpaliecība informāciju tehnoloģiju izmantošanā, nepietiekami attīstītas alternatīvās aprūpes formas, nepietiekama sociāli atstumto grupu integrācija sabiedrībā un līdzekļu trūkums pašvaldībās valsts sociālo un veselības programmu īstenošanai (GMI, Mātes un bērna aprūpe u.c.).* (RAP_I 78.lpp) Nav norādīts, kā ir veikta vajadzību analīze, kas liek domāt, ka to ir veikuši paši programmas izstrādātāji – dažādu pašvaldību darbinieki, neveicot cilvēku ar funkcionālajiem traucējumiem aptauju vai kā savādāk izzinājuši mērķa grupas vajadzības.

Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programmā (II) sociālo pakalpojumu attīstības vidējā termiņa mērķi ir iekļauti *infrastruktūras un pakalpojumu attīstības, kā arī cilvēkresursu attīstības un nodarbinātības paaugstināšanas* prioritātēs, t.i., *Attīstīta sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu infrastruktūra, Sociālo pakalpojumu pieejamības un kvalitātes nodrošināšana un Cilvēki ar īpašām vajadzībām un sociālo riska grupu cilvēki sekmīgi iekļāvušies darba tirgū un sabiedrībā.* (RAP_II 13., 31)

Lielākā daļa vidējā termiņa mērķu uzdevumi ir virspusīgi, piem., *veicināt..., sekmēt.* Viens no labākajiem uzdevumiem ir *Alternatīvo sociālo pakalpojumu nepieciešamības izpēte un optimāla darbības modeļa izstrāde* (RAP_II 13.lpp). Veicot šāda veida izpēti būtu jāņem vērā ne tikai sociālo pakalpojumu sniedzēju un novadu politiķu viedoklis, bet arī cilvēku ar funkcionālajiem traucējumiem un viņu tuvinieku viedoklis, jo šos pakalpojumus izmantos viņi.

Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programmā arī nav veikta cilvēku ar funkcionālajiem traucējumiem vajadzību aptauja, ir tikai sociālo pakalpojumu sniedzēju viedoklis, kas ir apkopots 1. tabulā no 3.5.1. tabulas (ASP 1.pielik.53.-59.lpp). Savas atbildes sniedza 83 no 119 Vidzemes reģionā zināmajiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem. Grūti noteikt, cik no kopējā skaita sociālos pakalpojumus sniedz cilvēkiem ar

funkcionālajiem traucējumiem, jo kopskaitā ir arī tādas valsts/pašvaldību un NVO organizācijas, kas sociālos pakalpojumus sniedz tikai citām mērķa grupām – nelabvēlīgām ģimenēm, bezdarbniekiem, pensionāriem, bezpajumtniekiem vai cilvēkiem ar atkarības problēmām. (ASP 47.lpp)

Pozitīvi ir vērtējams fakts, ka daļa sociālo pakalpojumu sniedzēji ir norādījuši skaitu, cik cilvēkiem (iekavās) novadā vajadzētu konkrēto alternatīvo sociālo pakalpojumu. Programmas izstrādātāji atdzīst, ka reģionā cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem *pilnībā iztrūkst sociālie pakalpojumi*. Vairāki novadi uzskata, ka vajadzētu izveidot reģiona sociālo pakalpojumu sniedzēju centru, kur vienuviet būtu apkopota visa informācija par sociālo pakalpojumu sniedzējiem dažādām mērķa grupām. (ASP 55.lpp)

Apkopojot sociālo pakalpojumu sniedzēju datus, var pamanīt, ka visvairāk sociālie pakalpojumi trūkst nodarbinātības jomā – dienas centri, atbalstītais darbs un specializētās darbnīcas. Pēc tam seko atbalsta pakalpojumi – atbalsta grupas, pavadonis, asistents. Tikai četros novados sociālo pakalpojumu sniedzēji norādīja, ka novadā trūkst grupu dzīvokļa/mājas pakalpojums. Vienīgi Priekuļu novada sociālo pakalpojumu sniedzēji norādīja, ka būtu nepieciešams servisa dzīvokļa pakalpojums. Iespējams, ka citu novada sociālo pakalpojumu sniedzēji uzskata, ka servisa dzīvokļa pakalpojumu varētu aizstāt ar mobilās speciālistu komandas, mājas aprūpes vai „drošības pogas” pakalpojumu.

Ērgļu novada sociālo pakalpojumu sniedzēji ir vienīgie, kas norādīja, ka vajadzētu atbalsta pakalpojumu 25 jaunām māmiņām, kurām ir garīga rakstura traucējumi.

Asistenta/pavadoņa pakalpojums pamatā būtu nepieciešams cilvēkiem ar redzes traucējumiem.

Vēl būtu jāpiemin, ka 1.tabulā nav tie pakalpojumi, ko sociālo pakalpojumu sniedzēji vēlētos uzlabot.

1.tabula. Trūkstošie sociālie pakalpojumi cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem sociālo pakalpojumu sniedzēju aptaujas dati.

Mērķa grupa (cilvēku skaits)	Pakalpojums, kas netiek nodrošināts
Alūksnes novads	
Personas ar garīga rakstura traucējumiem (25)	Dienas centra pakalpojumi
Personas ar vidēji smagiem garīga un fiziska rakstura traucējumiem	Dienas centrs. Grupu dzīvoklis (arī veciem cilvēkiem). Asistenta pakalpojums
Ģimenes, kuras aprūpē bērnu invalīdu	Atbalsta grupas nodarbības. Portidžas izglītības pakalpojums bērnam līdz skolas vecumam. Asistenta pakalpojums bērnam
Personām viegliem, vidējiem garīga un fiziska rakstura traucējumiem	Atbalstītais darbs
Personas ar vidējiem, smagiem fiziska rakstura traucējumiem (pārvietojas riteņkrēslā)	Pielāgota transporta pakalpojums
Invalīdi riteņkrēslos (2)	Specializētais transports
Apes novads	
Personas ar garīga rakstura problēmām (20)	Grupu dzīvokļi, dienas centrs
Personas ar garīga rakstura traucējumiem (25)	Dienas centra pakalpojumi
Amatas novads	
Invalīdi, ar kustību traucējumiem (8)	Tehniskie palīgīdzekļi savlaicīgā termiņā,
Invalīdi ar redzes traucējumiem (3)	Pavadoņi
Cēsu novads	
Invalīdi (180)	Rehabilitācijas pakalpojumi tiks ieviesti projekta atbalstīšanas gadījumā.
Personas ar garīga rakstura traucējumiem (5)	Specializētās darbnīcas, grupu dzīvokļi
Pensijas vecuma personas, cilvēki ar invaliditāti	Drošības poga

(1000)	
Cilvēkiem ar garīgās rakstura traucējumiem (?)	Sociālo pakalpojumu nav
Cilvēkiem ar multifunkcionāliem traucējumiem (?)	Nav nekā cita, ir tikai specializētais transports, kas pamatā strādā uz bērnu nogādāšanu uz 2. pamatskolas speciālās izglītības klasīti, un 6. bērnu dārza grupiņa pēc būtības, nevis rehabilitācijas centrs bērniem ar multifunkcionāliem traucējumiem
Cilvēkiem ar kustību traucējumiem (?)	Sociālo pakalpojumu nav
Jaunieši ar funkcionāliem traucējumiem (10)	Dienas centrs
Jaunpiebalgas novads	
Invalīdi ar redzes un dzirdes traucējumiem (4)	Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi
Priekuļu novads	
Bērni ar funkcionāliem traucējumiem (2)	Dienas centra pakalpojumi bērniem ar funkcionāliem traucējumiem
Invalīdi (34)	Dienas centrs, atbalsta grupa
Cilvēki ar garīga rakstura trauc (12)	Dienas centrs
Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem (47)	Dienas centra pakalpojums, atbalsta grupas, „drošības pogas”
Cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem (12)	Dienas centra pakalpojums, specializētās darbnīcas, grupu māja/dzīvoklis
Cilvēki ar smagiem funkcionāliem traucējumiem (4)	Servisa dzīvoklis, asistenta pakalpojumi
Vecpiebalgas novads	
Invalīdi (5-8)	Aprūpe mājās
Dienas aprūpes centrs (200)	
Ērgļu novads	
Augsta riska ģimenes, kas nonākušas krīzes situācijās. (25)	Atbalsta grupa jaunām māmiņām, kurām ir g.r.tr., ...
Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem (2)	Mājas aprūpe
Madonas novads	
Bēni – jaunieši ar invaliditāti (30)	Dienas centrs
Cilvēki ar dažāda rakstura funkcionālajiem traucējumiem (20)	Dienas centrs
Cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem (līdz 30)	Dienas centrs
Cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem (līdz 100)	Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi
Cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem (līdz 30)	Invalīdu darbnīcas
Jauniešiem ar funkcionāliem traucējumiem pēc 18 gadu vecuma (24)	Dienas centra pakalpojumi – pulciņu nodarbības, brīvā laika pavadīšana
Bērni, pieaugušie ar funkcionāliem traucējumiem (20)	Dienas centrs
Cilvēki ar kustību traucējumiem	Tas pats, kas pārējiem
Lubānas novads	
Invalīdi bērni un pieaugušie (10)	
Varakļānu novads	
Invalīdi ar kustību traucējumiem (35)	Uzbraucamie celiņi, lifts

Smiltenes novads	
ar intelektuālās attīstības traucējumiem (59)	Sociālās aprūpes un rehabilitācijas dienas centra pakalpojumi, kur tiktu piedāvāti brīvā laika pavadīšanas iespējas, sociālo prasmju mācīšana, jaunu sociālu kontaktu veidošana, (Skaitļi nav precīzi, jo netiek veikta precīza uzskaite)
ar psihiskām saslimšanām (40)	Rehabilitācijas centrs bērniem un pieaugušām personām brīvā laika pavadīšanai, sociālo prasmju mācīšanai, jaunu sociālu kontaktu veidošanai, izglītošanai, specializētā darbnīca, kur apgūt darba prasmes; (Skaitļi ir nav precīzi, jo netiek veikta precīza uzskaite)
Cilvēki ar invaliditāti, kuriem ir citas saslimšanas (piem. Alcheimera slimība, Parkinsons, demence, epilepsija, ja nav pieskaitīti pie psihiskām saslimšanām; insults, izkaisītā skleroze, u.c., minēt kuras) (129)	Dienas centra pakalpojumi, kur nodrošinātu pieskatīšanu, sociālo rehabilitāciju, brīvā laika pavadīšanas iespējas, sociālo prasmju mācīšanai, speciālā transporta pakalpojums personām ar kustību ierobežojumiem (Skaitļi nav precīzi, jo netiek veikta precīza uzskaite)
Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem (420)	
Pensionāri, Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem (42)	Ilglaicīgas aprūpes organizēšana pansijas tipa pakalpojumi
Strenču novads	
Personas ar garīgās veselības traucējumiem (40)	Rehabilitācija, Profesionālo prasmju apgūšana (nodarbinātība), Pusceļa māja, Sociālā mājā, Dienas centrs
Valkas novads	
Invalīdi darbības vecumā (apm. 28)	Medicīniskā, sociālā, profesionālā rehabilitācija
Jaunieši ar garīgās veselības traucējumiem (40)	Atbalsta grupas, dienas centri
Burtnieku novads	
Klienti ar garīga rakstura traucējumiem (37)	Nav specializētās un radošas darbnīcas
Mazsalacas novads	
Cilvēki ar invaliditāti (50)	Dienas centrs
Naukšēnu novads	
Cilvēki ar īpašām vajadzībām (25)	Dienas centrs

2. Invaliditātes veidu pārskatāmība un uzskaite

Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programmas 2010.-2017. 1. pielikuma 2.1. tabulā ir apkopoti 20 no 26 novadu sociālo dienestu aptaujas dati. Nav datu par Amatas, Līgatnes, Strenču, Beverīnas, Burtnieku un Rūjienas novadiem. Cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem ir sagrupēti vienpadsmit veidos:

- Cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem:
 - cilvēki ar invaliditāti;
 - cilvēki ar draudošu invaliditāti;
 - ar intelektuālās attīstības traucējumiem;
 - ar psihiskām saslimšanām;
 - ar funkcionālajiem traucējumiem:
 - redzes;
 - dzirdes;

- kustību;
- u.c.
- ar multifunkcionāliem traucējumiem
- cilvēki ar invaliditāti kuriem ir citas saslimšanas. (ASP 1.piel. 9.-11.lpp)

Programmā ir paskaidroti tikai divi termini:

- „Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem – *persona, kurai ir slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīts fiziska vai garīga rakstura traucējums, kas ierobežo tās spējas patstāvīgi strādāt, veikt pašaprūpi un apgrūtina tās iekļaušanos sabiedriskās*”
- „Cilvēki ar draudošu invaliditāti – *persona, kura iegūtas traumas vai slimības rezultātā īslaicīgi zaudējusi savu sociālo funkcionalitāti un kurai ir nepieciešami sociālās rehabilitācijas un sociālās aprūpes pakalpojumi, lai nepazeminātos prasmes un spējas nodrošināt savu dzīves kvalitāti un/vai neiestātos invaliditāte.*” (ASP 5.lpp)

Nav saprotams jēdziens „cilvēki ar invaliditāti”, jo tas ir minēts kā viens no „Cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem” veidiem. Acīmredzams, ka arī novadu sociālo dienestu darbinieki iepriekš minētās definīcijas saprot dažādi, kā piem., Alūksnes novada sociālais dienests ir norādījis, ka Alūksnes novadā ir 68 cilvēki ar invaliditāti un citu cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem nav, bet Cēsu novada sociālais dienests ir arī norādījis, ka novadā ir 23 cilvēki ar draudošu invaliditāti, 9 cilvēki ar intelektuālās attīstības traucējumiem, 21 cilvēki ar psihiskām saslimšanām, 14 cilvēki redzes invaliditāti un 19 cilvēki ar kustību traucējumiem. (ASP 1.pielik. 2.1.tab. 9.lpp)

Vērā ņemams fakts, ka Valmieras pilsētas un Gulbenes novada sociālo dienestu uzskaitē nav neviena cilvēku ar funkcionālajiem traucējumiem, kaut gan Valmierā uz 2010. gada 1. janvārī bija 27 323 iedzīvotāji (avots: PMLP), kas ir otrā lielākā pašvaldība reģionā pēc iedzīvotāju skaita. (ASP 1.piel. 9., 11.lpp)

Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programmā ir detalizētāka informācija par cilvēkiem ar psihiskām saslimšanām. 2008. gadā Vidzemes reģiona bija 6221 cilvēku ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem, pirmo reizi aprūpē uzņemto cilvēku ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem bija 217. Programmas izstrādātāji secina, ka 2008.gadā 81% reģionā reģistrēto cilvēki ar psihiskām un uzvedības traucējumiem dzīvoja ģimenēs un 11% - vieni. Programmas izstrādātāji ir arī aprēķinājuši, ka katrā bijušo rajonu teritorijā bija reģistrēti aptuveni 1000 cilvēku ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem, izņemot bijušo Cēsu rajonu, kur iespējams visi netika reģistrēti konkrētajā reģistrā. (ASP 36.lpp)

3. Esošie un plānotie alternatīvie sociālie pakalpojumi

Esošo situāciju Vidzemes alternatīvo sociālo pakalpojumu programmas izstrādātāji atdzīst kā nepietiekamu, jo ir slikta sadarbība starp dažādiem valsts, pašvaldību un NVO sociālo pakalpojumu sniedzējiem. *Lai gan ir tādi sociālo pakalpojumu sniedzēji, kas attiecībā uz noteiktām mērķa grupām ļoti sekmīgi sadarbojas ar citu nozaru speciālistiem, tomēr daudzos gadījumos šo sadarbību ir nepieciešams pilnveidot, īpaši tas attiecas uz veselības aprūpes speciālistiem un viņu izpratni attiecībā uz sociālo pakalpojumu nozīmi palīdzības sniegšanā cilvēkiem.* (ASP 93.lpp)

Galvenās problēmas alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstībai reģionā ir valsts ilgstošās aprūpes un pašvaldību iestāžu intereses, kā arī NVO sociālo pakalpojumu sniedzēju ierobežotie resursi. *Ilgstošās aprūpes iestādes ir ieinteresētas piesaistīt klientus ar viņu finansējumu, un ne vienmēr objektīvi izvērtē klienta vajadzības un iespēju sniegt institūcijām alternatīvus pakalpojumus. Pašvaldības savukārt ir ieinteresētas pēc iespējas vairāk izmantot valsts finansētos sociālos pakalpojumus, lai mazāk būtu jātērē savi budžeta līdzekļi....* (ASP 92.lpp)

Programmas izstrādātāji risinājumi šīm problēmām ir:

- *Alternatīva attīstība sociālo pakalpojumus sniegšanā būs iespējama tad, kad gan valsts, gan pašvaldību pakalpojumu sniedzēji sadarbosies savā starpā un piedāvās klienta vajadzībām un iespējām atbilstošākos pakalpojumus, vienlaicīgi strādājot arī pie resursu optimizācijas, piemēram, iesaistot ilgstošo aprūpes iestāžu resursus jaunu sociālo pakalpojumu ieviešanā un esošo pilnveidošanā, tuvinot pakalpojumus klienta dzīvesvietai un ģimeniskais videi. (ASP 92.lpp)*
- *Nevalstiskās organizācijas pakalpojumu sniegšanā ir elastīgākas, labāk var adaptēties konkrētu klientu vajadzībām, kā arī nevalstiskās organizācijas labāk pārzina noteiktu mērķa grupu vajadzības. Šobrīd galvenie kavējošie faktori šādai attīstībai ir, pirmkārt, biedrību un nodibinājumu kapacitāte. Lai biedrības un nodibinājumi varētu attīstīties par kvalitatīvu sociālo pakalpojumu sniedzējiem tām nepieciešams pašvaldības atbalsts (piemēram, ar telpu nodrošinājumu),... (ASP 93.lpp)*

Pēc Vidzemes alternatīvo sociālo pakalpojumu programmas izstrādātāju aprēķini, Vidzemē ir 112 valsts, pašvaldību un NVO gan reģistrēto, gan neregistrēto sociālo pakalpoju sniedzēji. Grūti ir noteikt, cik no kopskaita esošajiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem piedāvā alternatīvos sociālos pakalpojumus cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem.

2.tabulā ir apkopoti tikai tie esošie un plānotie alternatīvie sociālie pakalpojumi, kuru mērķa grupa ir cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem. Kā redzams 2.tabulā, tad Vidzemes alternatīvo sociālo pakalpojumu programmas izstrādātāju un pašvaldību attīstības programmās plānotie alternatīvie sociālie pakalpojumi atšķiras. Programmas izstrādātāju plānotie alternatīvo sociālo pakalpojumu mērķi ir atzīmēti kā „Vidzeme” un īstenošanas laiks sadalīts trijās prioritātēs: *1. prioritātes aktivitātes – ļoti svarīgi un neatliekami pasākumi, 2. prioritātes aktivitātes - svarīgas aktivitātes, kas, ņemot vērā esošo situāciju sociālo pakalpojumu nodrošinājumā, var tikt īstenotas ilgākā laika periodā (piemēram, pēc diviem gadiem), 3. prioritātes aktivitātes - salīdzinoši mazāk nozīmīgas aktivitātes. (ASP 94.lpp)* Lai to realizētu, programmas izstrādātāji uzskata, ka ir nepieciešama starpnovadu sadarbība, kas veicinātu alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstību, kur tas ir nepieciešams un optimizētu pašvaldības līdzekļus. (ASP 94.lpp) Tiek piedāvāts izveidot reģiona habilitācijas centru (2. priorit.) cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem *Habilitācijas centrs cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem nodrošina pakalpojumu saņemšanas pēctecību, starpdisciplināras komandas darbu no bērna ar funkcionāliem traucējumiem piedzimšanas brīža vai draudošas invaliditātes sākuma, gadījuma vadīšanu un rehabilitācijas plānošanu, un pastāvīgu informatīvo atbalstu klientam un viņa ģimenes locekļiem. (ASP 95.lpp)*

Kopumā reģionā darbojas 14 dienas centri, oficiāli tās iedala: 2 dienas centri cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem. 3 dienas aprūpes centri, 2 dienas centri pensija vecuma cilvēkiem un 7 bērnu/jauniešu dienas centri. (ASP 67.lpp) Tuvākajā nākotnē plāno sešas pašvaldības veidot dienas centru cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem. (skatīt 2.tab.) Valmieras pilsēta sadarbībā ar citiem novadiem plāno izveidot dienas centru, kas atradīsies pilsētas centrā. (ASP 18.lpp) Smiltenes novads vēlas izveidot „multifunkcionālā sociālās aprūpes centru”, kas būtu paredzēts gan pensijas vecuma cilvēkiem un cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem. (ASP 16.lpp) Nav paskaidrots, kas ir „multifunkcionālais sociālās aprūpes centrs”. Viens no Kocēnu novada programmas uzdevumiem ir „*Dienas centra izveide veciem ļaudīm un personām ar īpašām vajadzībām*”. (ASP 13.-14.lpp) Tā ir vērtējama kā slikta tendence, jo zem viena „jumta” vēlas salikt visas mērķa grupas, neņemot vērā gan pensijas vecuma cilvēku, gan cilvēku ar funkcionālajiem traucējumiem vajadzības.

Sociālo pakalpojumu reģistrā kā pusceļa māja Vidzemes reģionā ir reģistrētas divas: Strenču novadā un VSAC „Vidzeme” filiāles „Rūja” Rūjienas novadā. Šobrīd pusceļa māja Strenču novadā nedarbojas un Strenču novads šobrīd neplāno atjaunot to darbību, bet sociālo pakalpojumi sniedzēji Strenču novadā uzskata, ka šāds pakalpojums būtu nepieciešams 40 personām ar garīga rakstura traucējumiem. Kā grupu dzīvokļi Vidzemes reģionā ir reģistrētas

divas: „Camhill” nodibinājums Burtnieku novadā un „Saulrīti”, kas ir VSAC „Vidzeme” filiāles „Rūja” pakļautībā. Jāpiebilst, ka „Camhill” nodibinājuma grupu mājas pakalpojums vairāk atgādina kopienas dzīvi (IndependingLiving), bet LR normatīvajos aktos šāds alternatīvais sociālais pakalpojums nav definēts. Tikai Madonas novada programmā ir plānots izveidot servisa dzīvokļa un grupu dzīvokļa/mājas pakalpojumu. (ASP 72.lpp)

Daļa pašvaldību attīstības programmās ir norādīts, ka būtu nepieciešams uzlabot vides pieejamību sabiedriskām ēkām, bet ir jāpiebilst, ka valstī jau vairākus gadus pastāv saistošie noteikumi par sabiedrisko ēku pieejamību cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem.

Ērgļu novada attīstības programmā ir norādīts, ka *Iedzīvotājiem ir pieejami visi nepieciešamie ikdienas pakalpojumi. Esošais sociālās infrastruktūras nodrošinājums vērtējams kā pietiekams esošajam pakalpojumu saņēmēju skaitam.* (ASP 12.lpp) Savukārt Ērgļu novada sociālo pakalpojumu sniedzēji aptaujā norādīja, ka būtu nepieciešams atbalsta grupa māmiņām, kurām ir garīga rakstura traucējumi. (2.tabula) Līdzīgi atšķirības ir arī starp Alūksnes, Cēsu un Priekule novadu attīstības programmām un attiecīgā novada sociālo pakalpojumu sniedzējiem.

Vidzemes attīstības programmā un pašvaldību attīstības programmās, runājot par plānotajiem pasākumiem, ir tādi jēdzieni kā *sekmēt kvalitatīvu veselības aprūpes un sociālās palīdzības pakalpojumu pieejamību* (Cesvaines novads), (ASP 11.lpp) *Paaugstināt sociālo pakalpojumu kvalitāti, ...* (Smiltenes novads) (ASP 16.lpp) vai *Sociālo pakalpojumu pieejamības un kvalitātes nodrošināšana* (RAP_II 13.lpp.). Rodas jautājums, kas ir kvalitatīvs sociālais pakalpojums, jo, piem., Raunas novads savā attīstības programmā norāda, ka *Iedzīvotājiem pieejama kvalitatīva veselības un sociālā aprūpe.* (ASP 16.lpp)

2.tabula. Vidzemes reģionā esošie un plānotie alternatīvie sociālie pakalpojumi cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem.

Joma	Pakalpojuma veids	Esošie pakalpojumi	Plānotie pakalpojumi pašvaldību attīstības programmās (laiks)
Mājoklis	Servisa dzīvoklis		Vidzeme (1. prioritāte), Madonas novads (2008.–2014.)
	Grupu dzīvoklis/māja	Burtnieku novads (Camhill nodibinājums) Rūjienas novads (SAC „Rūja”)	Madonas novads (2008.–2014.)
	Dzīvoklis ar periodisku atbalstu		Vidzeme (2. prioritāte)
	Pusceļa māja	Rūjienas novads (SAC „Rūja”) Strenču novads (nestrādā)	Vidzeme (2. prioritāte),
Nodarbinātība	Dienas centrs	Valmiera (bērniem), Madonas novads ¹ , Valkas novads	Vidzeme (1. prioritāte), Alūksnes novads (2008.–2014.), Gulbenes novads (2001.–2013.), Kocēnu novads (arī veciem)

¹ Madonas novada Invalīdu atbalsta centrs ir norādīts gan kā dienas centrs, gan kā atbalsta centrs

			cilvēkiem) (2008.-2020.), Madonas novads (2008.– 2014.), Smiltenes novads (2008.– 2014.), Valmiera (sadarbībā ar citiem novadiem)
	Atbalstītais darbs		Vidzeme (1. prioritāte)
	Specializētās darbnīcas		Vidzeme (1. prioritāte)
	Sociālie uzņēmumi/firmas		
Transports	Transporta pakalpojumi		Vidzeme (1. prioritāte), Alūksnes novads (2008 – 2014.)
Tehniskie palīglīdzekļi/ palīgtechnoloģijas	Tehniskie palīglīdzekļi/ palīgtechnoloģijas		Gulbenes novads (2001.- 2013.)
Atbalsta pakalpojumi. Atbalsts ģimenei.	Asistents		Vidzeme (1. prioritāte),
	Pavadonis		Vidzeme (1. prioritāte)
	Kontaktpersona		
	Īsa laika uzturēšanās vietas		
	Atbalsta grupas (pašpalīdzības grupa, kā nākamais attīstības solis).	Madonas novads, Cēsu novads	Vidzeme (2. prioritāte) – atbalsta grupa, ko vada speciālisti, Vidzeme (3. prioritāte) – pašpalīdzības atbalsta gr.
Citi pakalpojumi	Vides pieejamība		Alūksnes novads (2008.– 2014.), Gulbenes novads (2001. – 2013.),
	Rehabilitācija		Cēsu novads (2008 –2014), Gulbenes novads (2001.– 2013.), Madonas novads (akcentu liekot uz soc.rehab. dzīves vietā) (2008.–2014.), Priekuļu novads (2004.– 2016.), Smiltenes novads (sanatorija) (2008.–2014.)
	Mājas aprūpe		Madonas novads (2008.– 2014.)
	Multifuncionālais sociālās aprūpes centrs		Smiltenes novads (2008.– 2014.)

Finanšu resursus alternatīvo sociālo pakalpojumu īstenošanai, Vidzemes alternatīvo pakalpojumu programmas izstrādātāji plāno iegūt no dažādiem ES fondiem un projektiem.

Jāpiebilst, ka ES fondu un projektu finanšu līdzekļi ir ierobežotā laika posmā, bet cilvēki ar funkcionālajiem traucējumiem būs arī pēc dažādu projektu īstenošanas. Vairāki novadi ir norādījuši, ka viņu teritorijās ir telpas/ēkas, kur varētu attīstīt alternatīvos sociālos pakalpojumus, bet ir nepieciešams to daļēji vai pilnībā izremontēt. (ASP 84.-91.lpp) Nevar saskaņot vienotu reģiona ilgtermiņa vīziju attiecībā uz alternatīvajiem sociāliem pakalpojumiem.

Secinājumi:

- Nav vienotu definīciju par dažādiem invaliditātes veidiem un alternatīvajiem sociālajiem pakalpojumiem.
- Nav precīzu datu par cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem.
- Vidzemes alternatīvo sociālo pakalpojumu izstrādes laikā nav veikta cilvēku ar funkcionālo traucējumu un viņu tuvinieku vajadzību analīze.
- Vidzemes alternatīvo sociālo pakalpojumu izstrādes laikā tika veikta tikai sociālo pakalpojumu sniedzēju aptauja.
- Vidzemes alternatīvo sociālo pakalpojumu programmas izstrādātājiem un reģiona pašvaldībām nav vienotu mērķu/vīziju attiecībā uz alternatīvajiem sociālajiem pakalpojumiem.
- Vienas pašvaldības robežās sadarbība starp sociālo pakalpojumu sniedzējiem un pašvaldības politiķiem ir nepietiekama.
- Tuvākajā nākotnē Vidzemes reģionā ir plānots izveidot vienu alternatīvo sociālo pakalpojumu – dienas centru Valmieras pilsētā.

Priekšlikumi:

- Izveidot reģionā vienotas definīcijas par dažādiem funkcionālajiem traucējumiem un alternatīvajiem sociālajiem pakalpojumiem vai arī pieturēties pie jau esošajām definīcijām.
- Apzināt visus cilvēkus ar funkcionālajiem traucējumiem Vidzemes reģionā.
- Veikt cilvēku ar funkcionālo traucējumu un viņu tuvinieku aptauju par nepieciešamiem alternatīvajiem sociālajiem pakalpojumiem katrā pašvaldībā.
- Jāuzlabo pašvaldību un reģiona attīstības programmas tā, lai starp tām nebūtu pretrunu.
- Sociālo pakalpojumu sniedzējiem ir vairāk jāiesaistās pašvaldību attīstības programmas izstrādāšanā.
- Veidojot dienas centru, jānoskaidro cilvēku ar funkcionālajiem traucējumiem un viņu tuvinieku vajadzības.